

ВІДГУК
офіційного опонента доктора педагогічних наук,
професора Стрельнікова Віктора Юрійовича на дисертацію
Ісаєвої Оксани Степанівни «Теоретичні та методичні засади
формування особистісно-професійної культури майбутніх
лікарів у процесі гуманітарної підготовки», поданої на здобуття
наукового ступеня доктора педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Ступінь актуальності обраної теми.

Виконане дослідження беззаперечно затребуване сьогоднішнім і є відповіддю на виклики часу. В умовах глобалізації та інформатизації світу, значних змін в економічному і політичному житті України виникла гостра проблема радикальної перебудови освітньої мережі, одним із найбільш актуальних завдань якої є формування конкурентоспроможної, освіченої, компетентної особистості з інноваційним типом мислення, яка має інтелект, волю, здатна діяти в динамічно змінюваному світі, готової до творчої діяльності, самореалізації та самовдосконалення. Це в повній мірі відноситься і до вищої медичної освіти, оскільки у сучасних соціокультурних умовах вона повинна вирішувати складні завдання: по-перше, сприяти соціальному розвитку особистості майбутнього лікаря, його загальноосвітній і культурологічній підготовці; по-друге, забезпечувати професійне зростання в обраній галузі медичної діяльності. Розвиток особистості лікаря, набуття ним професійної компетентності та оволодіння основами професійної й особистісної культури дозволить йому успішно виконувати професійну діяльність.

Зважаючи на вищевикладене, дослідження Ісаєвої Оксани Степанівни «Теоретичні та методичні засади формування особистісно-професійної культури майбутніх лікарів у процесі гуманітарної підготовки», є актуальним і своєчасним.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз тексту дисертації, автореферату та змісту публікацій О. С. Ісаєвої дають змогу дійти висновку про наукову обґрунтованість і достовірність представлених результатів.

Грунтовне вивчення джерельної бази (775 найменувань, з них 50 – іноземні) дало змогу дисертантці достатньо переконливо висвітлити теоретичні і методичні засади досліджуваної проблеми; розкрити наукові підходи до змісту поняття «формування особистісно-професійної культури майбутніх лікарів у процесі гуманітарної підготовки» як інтегральної характеристики особистості та професіонала.

Здійснений дослідницею системний аналіз наукових джерел став підґрунтям для методологічних засад дослідження; дав можливість уточнити базові поняття, їх взаємозв'язок і взаємообумовленість, розкрити суть, компоненти, критерії, показники й рівні сформованості особистісно-професійної культури майбутніх лікарів.

Одержанню достовірних і обґрунтованих результатів сприяло застосування комплексу теоретичних і емпіричних методів наукового дослідження, серед яких найбільш продуктивними були аналіз, систематизація, узагальнення для порівняння та зіставлення різних поглядів у філософії, соціології, психології, педагогіці на різні аспекти досліджуваної проблеми; визначення поняттєво-категоріального апарату; емпіричні (діагностичні, обсерваційні, праксиметричні) методи для виявлення рівня сформованості особистісно-професійної культури; педагогічний експеримент для підтвердження ефективності науково-методичної системи формування особистісно-професійної культури майбутнього лікаря тощо.

Не викликають сумніву висновки та рекомендації, викладені у дисертації, оскільки вони були опрацьовані з урахуванням вимог системного, культурологічного, компетентнісного, діяльнісного та інших підходів до

вирішення проблеми формування особистісно-професійної культури майбутніх лікарів у процесі гуманітарної підготовки.

Загалом рецензоване дослідження відтворює цілісну картину підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності, де провідними напрямками є: гуманітарна підготовка, суть і зміст блоків особистісно-професійної культури студента-медика, а також теоретико-методологічні засади процесу формування особистісно-професійної культури майбутнього лікаря у процесі гуманітарної підготовки.

Наукові положення, авторська модель навчально-наукової системи формування особистісно-професійної культури майбутніх лікарів у процесі гуманітарної підготовки використовуються у діяльності вітчизняних медичних закладів Києва, Запоріжжя, Івано-Франківська, Тернополя, Львова.

Дисертацію написано на належному науковому рівні. Здобувачка володіє теорією проблеми і методами її дослідження. Позитивне враження справляє оформлення роботи, вміщені в ній таблиці та діаграми.

Зміст автореферату відображає зміст дисертації та досить повно висвітлює суттєві її аспекти, основні положення та висновки.

Рівень апробації результатів дослідження є також достатнім і підтверджується участю дисертантки у науково-практичних конференціях різного рівня.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій.

Достовірність і новизна результатів проведеного дослідження забезпечені методологічною обґрунтованістю його вихідних позицій, застосуванням комплексу різноманітних взаємодоповнюючих методів, адекватних предмету, меті та завданням дослідження, оптимальною тривалістю дослідницької роботи, об'єктивним аналізом здобутих результатів.

Дисертанткою науково обґрунтовано теоретико-методологічні й концептуальні засади формування особистісно-професійної культури майбутнього лікаря у процесі гуманітарної підготовки на основі

комплексного підходу щодо методологічних ідей і положень культурологічного, аксіологічного, системного, компетентнісного, акмеологічного, особистісного, діяльнісного, деонтологічного підходів у дослідженні й вирішенні означеної проблеми; розроблено й експериментально реалізовано модель науково-методичної системи формування особистісно-професійної культури майбутнього лікаря, що інтегрує концептуально-цільову підсистему, котра включає мету, завдання, методологічні підходи, принципи; структурно-діяльнісну підсистему, що містить професійний і особистісний блоки; функціонально-технологічну підсистему, що включає мотиваційно-орієнтаційний, когнітивно-процесуальний, рефлексивно-оцінний етапи та педагогічний інструментарій формування особистісно-професійної культури майбутнього лікаря; виявлено педагогічні умови, що сприяють формуванню особистісно-професійної культури майбутнього лікаря, а саме: створення культурологічного освітнього середовища; активізація творчого потенціалу студента; реалізація суб'єкт-суб'єктних відносин між учасниками освітнього процесу з наданням міжособистісним відносинам статусу культури; насичення змісту навчання гуманітарним дисциплінам культурологічною інформацією, текстами, що відображають етико-деонтологічний характер майбутньої професійної діяльності.

Достовірність отриманих результатів не викликає сумнівів, оскільки забезпечена комплексною дослідницькою методологією, широким використанням кількісних методів, всебічною апробацією здобутків у навчальний процес вищих медичних навчальних закладів.

Дисертантка входила до авторського колективу, який розробив і упровадив навчально-методичне забезпечення науково-методичної системи формування особистісно-професійної культури майбутнього лікаря, котра пройшла експериментальну перевірку та підтвердила її ефективність (укладено 61 програму з іноземних мов (усі програми з грифом МОЗ України).

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та в опублікованих працях.

Основні положення дисертації Ісаєвої О. С. відображено у 61 друкованій праці, із них 1 монографія (одноосібна), 19 статей у провідних наукових фахових виданнях України, 6 – у міжнародних періодичних виданнях, 7 – у інших виданнях, 20 – у науково-практичних конференціях, 7 – навчально-методичних матеріалів (у співавторстві), 1 – науково-методичне видання.

Наукові положення, висновки та рекомендації достатньо повно представлено в означених друкованих працях.

Структура, зміст, результати дослідження, основні висновки, викладені в авторефераті, відповідають і відображають основні положення дисертації.

Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, додатків та списку використаних джерел. Логіка і послідовність викладу тексту праці відповідає вирішенню поставлених завдань дослідження.

У першому розділі «Гуманітарна підготовка майбутніх лікарів як наукова проблема» здійснено аналіз понять гуманітарної підготовки майбутнього лікаря як основи його професійної підготовки. Гуманітарна підготовка у вищій медичній школі дозволяє студенту-медику комфортно існувати в освітньому просторі з викладачами в процесі спільної продуктивної діяльності й конструктивного спілкування з метою професійного та особистісного культурного зростання.

Складовою гуманітарної підготовки є мовна підготовка, яка здійснюється, зокрема у процесі вивчення гуманітарних дисциплін, що слугують одним із засобів сприяння розвитку готовності студентів до самореалізації у професійній діяльності на основі розвиненого мислення, навичок самоосвіти та самопізнання, керуючись якими фахівець-медик буде успішно реалізовувати свої потенційні можливості та розвивати якості, що

допоможуть студенту згодом стати фахівцем високого рівня. Ми повністю погоджуємося з таким твердженням автора.

Досить цікавим і ґрунтовним є матеріал, поданий у другому розділі дисертації «Теоретичне обґрунтування змісту особистісно-професійної культури майбутнього лікаря». У ньому представлено характеристику професійної культури фахівця, теоретично обґрунтовано суть особистісно-професійної культури майбутнього лікаря, а також розкрито методологічні підходи щодо проблеми формування особистісно-професійної культури майбутнього лікаря.

Саме в цьому розділі дисертантка розкриває структуру особистісно-професійної культури майбутнього лікаря, що розглядається як бінарне інтегроване динамічне утворення, яке включає систему інтегрованих цінностей на засадах гуманістичних і культурологічних принципів, медичної етики та деонтології, що визначають його діяльність і поведінку у різноманітних професійних ситуаціях. До цього висновку автор дійшов завдяки тому, що йому вдалося дослідити два блоки структури особистісно-професійної культури, а саме: професійний блок, куди включає мотиваційно-цільовий, когнітивно-діяльнісний компоненти, що сприятиме професійному зростанню фахівця та професійній компетентності; особистісний блок, куди входить особистісний компонент, особистісна культура та самовдосконалення.

У третьому розділі «Теоретичне обґрунтування моделі науково-методичної системи формування особистісно-професійної культури майбутнього лікаря у процесі гуманітарної підготовки» теоретично обґрунтовано модель науково-методичної системи формування особистісно-професійної культури майбутнього лікаря, схарактеризовано її підсистеми, уточнено критерії, показники та рівні її сформованості.

Досить переконливо виглядає графічне зображення моделі науково-методичної системи формування особистісно-професійної культури майбутніх лікарів, котра складається з концептуально-цільової, структурно-

змістової, функціонально-технологічної, результативно-аналітичної підсистем та педагогічного інструментарію для ефективного використання означеної моделі в гуманітарній підготовці майбутніх лікарів.

Дана модель, як стверджує автор, є проектом діяльності навчальних закладів у системі загальнокультурного розвитку особистості майбутнього лікаря.

Результати сформованості особистісно-професійної культури студентів-медиків розглядаються у четвертому розділі – «Експериментальна перевірка моделі науково-методичної системи формування особистісно-професійної культури студентів-медиків». Дана модель була експериментально перевірена у Львівському національному медичному університеті імені Данила Галицького та Національному медичному університеті імені О. О. Богомольця. Провідними принципами експерименту автор та викладачі-дослідники обрали такі принципи: валідності, об'єктивності, надійності, систематичності, гуманістичної спрямованості та індивідуального підходу при вивченні гуманітарних дисциплін: «Іноземна мова», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Історія України», «Історія української культури», «Філософія», «Основи екології», «Основи економічних теорій» тощо.

У мовностилістичному оформленні дисертації враховано особливості наукового стилю мовлення. Чітку логічну структурованість роботи забезпечують лаконічні висновки та узагальнення, систематизація матеріалу в таблицях після окремих масивів інформації.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертанткою результатів, слід відмітити деякі дискусійні положення, а також висловити окремі побажання:

1. На нашу думку, розглядаючи науково-теоретичні засади формування особистісно-професійної культури майбутніх лікарів, слід було б

акцентувати більшу увагу на проблемі професійного зростання майбутнього лікаря.

2. На наш погляд, у дисертації досить аргументовано висвітлено педагогічні умови формування особистісно-професійної культури майбутнього лікаря, проте розкриття їх здійснено не рівнозначно.

3. Уважаємо, що в дисертації автор, більш повно висвітлив культурологічний підхід за рахунок інших підходів. Оскільки автор у підрозділі «2.3. Методологічні підходи до проблеми формування особистісно-професійної культури майбутнього лікаря» подає різні наукові підходи до формування вказаної якості, то бажано було б представити власний підхід.

4. Запропонована модель формування особистісно-професійної культури майбутнього лікаря у процесі гуманітарної підготовки у вищій школі стосується лише певних гуманітарних дисциплін («Іноземна мова», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Історія України», «Історія української культури», «Філософія», «Основи екології», «Основи економічних теорій» тощо) (с. 326), хоча процес формування особистісно-професійної культури заслуговує уваги психології і педагогіки.

5. На нашу думку, дисертація набула б більшої вагомості якби було дано більш детальний якісний аналіз одержаних результатів.

Висловлені зауваження не знижують загального позитивного враження від дисертаційного дослідження і є приводом для наукової дискусії.

Загальний висновок.

Аналіз дисертації, автореферату та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дослідження О. С. Ісаєвої «Теоретичні та методичні засади формування особистісно-професійної культури майбутніх лікарів у процесі гуманітарної підготовки» є завершеним, цілісним, самостійним науковим дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне та практичне значення. У роботі отримано нові науково обґрунтовані результати, які дали

змогу автору здійснити комплексне вирішення важливого актуального наукового завдання.

Враховуючи актуальність, новизну, значущість результатів дослідження для загальної педагогіки, рецензована дисертація заслуговує на позитивну оцінку. Дослідження відповідає пп. 9-10, 12-14 Постанови Кабінету Міністрів України «Порядок присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» від 24.07.2013 р. за № 567 (зі змінами), а її автор Ісаєва Оксана Степанівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук,
професор, завідувач кафедри
педагогіки та суспільних наук
Вищого навчального закладу
Укоопспілки «Полтавський університет
економіки і торгівлі»

В.Ю. Стрельников

